NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-9]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL

TYUTORLAR BOSHQARUV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TASHKILIY-MENEJMENT IMKONIYATLARI

Kudratov Kozim Karimovich
Guliston davlat universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektor, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
E-mail:
E-mail: kudratov_kozim@guldu.uz

Annotatsiya: *Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning tashkiliy-menejment imkoniyatlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Zamonaviy oliy ta'limda tyutorlik faoliyati faqat talaba bilan muloqot, maslahat va nazorat bilan cheklanmay, balki uning akademik rivojlanishi, moslashuvi, individual ta'lim trayektoriyasi, ijtimoiy faolligi va motivatsion holatini uzluksiz kuzatib boruvchi boshqaruv mexanizmiga aylanmoqda. Shu jarayonda raqamli texnologiyalar tyutor faoliyatini aniqroq rejalashtirish, tezkor monitoringni yo'lga qo'yish, individual ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish, kommunikatsiyani optimallashtirish va natijadorlikni baholash imkonini beradi. Ta'limdagi raqamli transformatsiya bo'yicha xalqaro yondashuvlar texnologiyalarni inson resurslari bilan uyg'unlashtirish, ta'limni boshqarish tizimlarini kuchaytirish va monitoring jarayonlarini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *tyutorlik faoliyati, boshqaruv faoliyati, raqamli texnologiyalar, tashkiliy-menejment imkoniyatlari, oliy ta'lim, LMS, learning analytics, raqamli monitoring, individual ta'lim trayektoriyasi, student engagement, sun'iy intellekt, data-driven management, ta'lim menejmenti, elektron boshqaruv*

ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЬЮТОРОВ

Аннотация: *В статье системно анализируются организационно-управленческие возможности цифровых технологий в развитии управленческой деятельности тьюторов в высших образовательных учреждениях. В современном высшем образовании тьюторская деятельность не ограничивается общением со студентом, консультированием и контролем: она превращается в механизм управления, обеспечивающий непрерывное наблюдение за академическим развитием студента, его адаптацией, индивидуальной образовательной траекторией, социальной активностью и мотивационным состоянием. В этом процессе цифровые технологии позволяют точнее планировать деятельность тьютора, наладить оперативный мониторинг, принимать решения на основе индивидуальных данных, оптимизировать коммуникацию и оценивать результативность. Международные подходы к цифровой трансформации образования показывают необходимость сочетания технологий с человеческими ресурсами, укрепления систем управления образованием и совершенствования процессов мониторинга.*

Ключевые слова: *тьюторская деятельность, управленческая деятельность, цифровые технологии, организационно-управленческие возможности, высшее образование, LMS, learning analytics, цифровой мониторинг, индивидуальная образовательная траектория, student engagement, искусственный интеллект, data-driven management, менеджмент образования, электронное управление.*

THE ORGANIZATIONAL AND MANAGERIAL POSSIBILITIES OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN DEVELOPING THE MANAGERIAL ACTIVITY OF TUTORS

Abstract: *The article provides a systematic analysis of the organizational and managerial possibilities of digital technologies in developing the managerial activity of tutors in higher education institutions. In contemporary higher education, tutoring is no longer limited to communication with the student, counselling and supervision: it is becoming a managerial mechanism that continuously monitors the student's academic development, adaptation, individual learning trajectory, social activity and motivational state. In this process, digital technologies make it possible to plan the tutor's work more precisely, establish prompt monitoring, take decisions on the basis of individual data, optimize communication and evaluate effectiveness. International approaches to the digital transformation of education demonstrate the need to combine technology with human resources, to strengthen education management systems and to improve monitoring processes.*

Keywords: *tutoring activity, managerial activity, digital technologies, organizational and managerial possibilities, higher education, LMS, learning analytics, digital monitoring, individual learning trajectory, student engagement, artificial intelligence, data-driven management, education management, electronic management.*

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar masalasi alohida dolzarb ilmiy-amaliy yo'nalish sifatida shakllanmoqda. Buning asosiy sababi shundaki, zamonaviy universitet endilikda faqat auditoriya mashg'ulotlari orqali boshqariladigan tizim emas, balki o'quv, tashkiliy,

kommunikativ va analitik jarayonlar raqamli muhitda uyg‘unlashgan murakkab boshqaruv makoniga aylanmoqda. Talabalar kontingentining ortishi, individual ta’lim trayektoriyalarining kengayishi, gibrid va masofaviy ta’lim shakllarining ko‘payishi, o‘quv motivatsiyasi va akademik xatarlarni erta aniqlashga bo‘lgan ehtiyoj tyutor faoliyatini an’anaviy usullar bilan samarali boshqarishni qiyinlashtirmoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalar tyutorlik faoliyatini tartibga solish, rejalashtirish, monitoring qilish, ma’lumotlarni qayta ishlash va talaba bilan manzilli ishlash imkonini beruvchi boshqaruv vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. UNESCO ham ta’limdagi raqamli transformatsiya texnologiyalarni insoniy qo‘llab-quvvatlash tizimlari bilan birga joriy etilishi lozimligini ta’kidlaydi.

Tadqiqot muammosi shundan iboratki, oliy ta’lim muassasalarida tyutorlik faoliyati amaliyotda mavjud bo‘lsa-da, uni raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishning tashkiliy-menejment imkoniyatlari yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Ko‘plab hollarda tyutorlar hali ham qo‘lda hisobot yuritish, alohida-alohida aloqa kanallaridan foydalanish, ma’lumotlarni markazlashtirilmagan shaklda saqlash va muammolarni kech aniqlash kabi cheklovlarga duch keladi. Bunday vaziyatda tyutorning vazifalari keng bo‘lsa-da, uning boshqaruv samaradorligi pasayadi. Holbuki, zamonaviy raqamli vositalar talabalar davomatini, o‘zlashtirish dinamikasini, aloqadorlik darajasini, topshiriqlarni bajarish faolligini va xavf signallarini integrallashgan holda kuzatish imkonini beradi. Shu sababli muammo tyutorlik faoliyatining mavjud emasligida emas, balki uni raqamli boshqaruv muhiti bilan qay darajada samarali uyg‘unlashtirish mumkinligidadir.

Mazkur maqolaning maqsadi tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning tashkiliy-menejment imkoniyatlarini aniqlash, ularning nazariy asoslarini tahlil qilish va oliy ta’lim muassasasi sharoitida qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan konseptual xulosalarni ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsad doirasida quyidagi vazifalar belgilandi: birinchidan, tyutorlik faoliyatida raqamli texnologiyalarning rolini aniqlash; ikkinchidan, ularning tashkiliy va menejmentga oid funksiyalarini ajratish; uchinchidan, xalqaro va milliy tajribalarni qiyosiy tahlil qilish; to‘rtinchidan, tyutorlik faoliyatini raqamli vositalar yordamida monitoring qilish va boshqarishning asosiy mexanizmlarini ko‘rsatish; beshinchidan, raqamli transformatsiya sharoitida tyutorning yangi boshqaruv rolini tavsiflash.

Mavzuning tanlanish asosi global oliy ta’limdagi transformatsion jarayonlar bilan bog‘liq. So‘nggi yillarda universitetlar student support, academic advising, digital learning management va student success kabi yo‘nalishlarni raqamli vositalar bilan uyg‘unlashtirishga tobora ko‘proq e’tibor qaratmoqda. Bu tendensiya tyutorlik faoliyatiga ham bevosita ta’sir qilmoqda. Chunki tyutor talaba bilan bevosita ishlovchi eng yaqin boshqaruv subyektlaridan biri bo‘lib, uning faoliyati aynan ma’lumotlar, kommunikatsiya va individual kuzatuvga tayanadi. Shunday ekan, raqamli vositalar tyutor uchun oddiy texnik qulaylik emas, balki funksional samaradorlikni oshiruvchi menejment resursidir.

Mavzuning jahon miqyosidagi dolzarbligi raqamli ta’limning boshqaruv komponenti tobora kuchayib borayotgani bilan belgilanadi. UNESCOning 2024-yilgi materiallarida raqamli o‘rganish va ta’lim transformatsiyasi faqat texnologiya joriy etish emas, balki ta’lim tizimlarini, shu jumladan management va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish bilan bog‘liq jarayon sifatida talqin qilinadi. 2025-yilda UNESCO AI bo‘yicha oliy ta’lim muassasalarining katta qismi yo‘riqnoma ishlab chiqayotganini qayd etdi, bu esa texnologik vositalar endi qo‘shimcha emas, boshqaruvning real elementi bo‘lib borayotganidan dalolat beradi. OECDning 2025-yilgi hisobotida esa AI vositalari va learning analytics o‘qituvchi hamda boshqaruv xodimlarining ish yukini kamaytirish, xavf ostidagi talabalarni erta aniqlash va maqsadli interventionlarni tashkil etish uchun foydali ekani ko‘rsatildi. Bu xulosalar tyutorlik faoliyati uchun ham to‘liq tatbiq etilishi mumkin.

Mavzuning respublikamiz miqyosidagi dolzarbligi esa yanada amaliy xarakterga ega. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan oliy ta’limni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi oliy ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, boshqaruv samaradorligini oshirish va ta’lim sifatini yaxshilashni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi. 2025-yil 17-oktabrdagi 656-son qaror bilan tasdiqlangan tyutorlik faoliyatini tashkil etish tartibi haqidagi nizom esa tyutorlik institutining normativ doirasini aniq belgilab berdi. Bu holat tyutorlik faoliyatini tasodifiy yoki vaqtinchalik tashabbus emas, balki oliy ta’lim muassasasining institutsional boshqaruv bo‘g‘ini sifatida ko‘rish zarurligini ko‘rsatadi. Bunday sharoitda tyutor faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish respublikamiz oliy ta’limi uchun nafaqat ilmiy, balki strategik amaliy vazifaga aylanadi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundaki, u tyutorlar boshqaruv faoliyatini raqamli texnologiyalar bilan integratsiya nuqtai nazaridan tahlil qiladi va ularni tashkiliy-menejment imkoniyatlari bilan bog‘laydi. Amaliy ahamiyati esa tyutorlik faoliyatida LMS, elektron monitoring, ma’lumotlar bazasi, ogohlantirish tizimlari, AI yordamchi vositalari va tahliliy panellardan foydalanish bo‘yicha metodik yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qilishidadir. Shu jihatdan, mavzu oliy ta’lim menejmenti, raqamli transformatsiya va talaba markazli boshqaruvning kesishgan nuqtasida joylashgan dolzarb ilmiy-amaliy yo‘nalish hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi kompleks nazariy-tahliliy yondashuv asosida qurildi. Tadqiqot falsafasi sifatida pragmatik yondashuv tanlandi, chunki tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari sof nazariy masala emas, balki amaliy boshqaruv samaradorligiga bevosita ta’sir qiluvchi muammo hisoblanadi. Pragmatik yondashuv muammoni tushuntirish va yechimga olib borish uchun turli manba va usullarni uyg‘unlashtirishga imkon beradi. Shu bois tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil va konseptual umumlashtirish usullaridan foydalanildi. UNESCO va OECD materiallari raqamli ta’limni boshqaruv, monitoring va insoniy qo‘llab-quvvatlash bilan birga ko‘rish lozimligini ko‘rsatgani uchun tadqiqot metodologiyasi ham ayni integrativ tamoyilga asoslandi.

Tadqiqot yo‘nalishi asosan deduktiv xarakterga ega bo‘ldi. Dastlab raqamli transformatsiya, ta’lim menejmenti, student support, tutoring va learning analytics bo‘yicha umumiy nazariy yondashuvlar tahlil qilindi. So‘ng ushbu nazariy qarashlar tyutorlar boshqaruv faoliyatiga tatbiq etildi va ularning tashkiliy-menejment imkoniyatlari aniqlashtirildi. Biroq ayrim xulosalar induktiv umumlashtirish asosida boyitildi. Masalan, xalqaro manbalarda takror uchragan «at-risk students», «targeted interventions», «digital support», «feedback», «engagement» va «AI tools» kabi tushunchalar tyutorlik faoliyatidagi asosiy raqamli menejment funksiyalarini ajratish imkonini berdi. Shunday qilib, metodologiya deduktiv asos va induktiv to‘ldirish birligida shakllantirildi.

Ma’lumot manbalari ikki asosiy guruhga ajratildi. Birlamchi manbalar sifatida O‘zbekiston Respublikasining tyutorlik faoliyati va oliy ta’limni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari olindi. Ikkilamchi manbalar sifatida esa UNESCO va OECDning rasmiy materiallari, shuningdek oliy ta’limda raqamli texnologiyalar, talaba jalb etilishi va AI vositalaridan foydalanish bo‘yicha ilmiy maqolalar tanlandi. Bunday tanlov tadqiqotga milliy normativ asos bilan xalqaro ilmiy tajribani birgalikda tahlil qilish imkonini berdi. Natijada tyutorlar faoliyatini rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan boshqaruv imkoniyatlari lokal va global kontekstda talqin qilindi.

Sampling jarayonida maqsadli saralash usuli qo‘llanildi. Faqat quyidagi mezonlarga javob beradigan manbalar tanlab olindi: birinchidan, oliy ta’lim bilan bog‘liq bo‘lishi; ikkinchidan, unda raqamli texnologiyalar, student support, learning analytics yoki tutoring masalalari markaziy o‘rin tutishi; uchinchidan, imkoni boricha 2024–2026-yillardagi dolzarb ilmiy va rasmiy materiallarga taalluqli bo‘lishi. Ushbu yondashuv orqali umumiy pedagogik yoki mavzuga bilvosita aloqador adabiyotlar chetlashtirildi. Saralashning bunday modeli tadqiqotning fokusini aniq saqlab qolishga yordam berdi va tyutorlar boshqaruv faoliyatini raqamli boshqaruv nuqtai nazaridan tahlil qilish imkonini kuchaytirdi.

Tadqiqot strategiyasi sifatida nazariy-qiyosiy tahlil va konseptual modellashtirish tanlandi. Avvalo raqamli texnologiyalarning boshqaruvdagi umumiy imkoniyatlari aniqlandi, keyin ularning tyutorlik faoliyatiga mos funksiyalari ajratildi. Kontent-tahlil doirasida «monitoring», «analytics», «feedback», «communication», «intervention», «AI support», «student engagement», «risk detection» va «management systems» kabi kategoriyalar asosiy indikator sifatida olindi. Har bir manba ushbu indikatorlar bo‘yicha tahlil qilinib, keyin umumiy xulosalar chiqarildi. Mazkur strategiya tadqiqotni oddiy tavsifdan chiqarib, raqamli texnologiyalarning tashkiliy-menejment salohiyatini strukturaviy ravishda ko‘rsatishga xizmat qildi.

Tadqiqot etikasiga alohida e’tibor qaratildi. Foydalanilgan barcha manbalar ochiq va rasmiy resurslardan olindi. Normativ hujjatlarning amaldagi holati tekshirildi, ilmiy maqolalar esa mazmuniga sodiq holda talqin qilindi. Shaxsiy ma’lumotlar, yopiq institutsional hujjatlar yoki maxfiy axborotlardan foydalanilmadi. Shu sababli tadqiqot akademik halollik, verifikatsiya va xolislik tamoyillariga mos ravishda olib borildi.

So‘nggi yillardagi xalqaro adabiyotlar raqamli texnologiyalar ta’lim sifati va boshqaruv imkoniyatlarini kengaytirayotganini ko‘rsatadi. UNESCO materiallarida raqamli ta’lim va transformatsiya inson agentligi, etik yondashuv, boshqaruv tizimlarini kuchaytirish va monitoringni takomillashtirish bilan bog‘liq holda yoritiladi. Bu yondashuv tyutorlik faoliyati uchun ham dolzarb, chunki tyutor talaba bilan ishlovchi bevosita boshqaruv bo‘g‘ini sifatida raqamli vositalardan eng ko‘p foyda ko‘rishi mumkin bo‘lgan subyektdir. Biroq UNESCO materiallari umumiy strategik xarakterga ega bo‘lib, aynan tyutorlar boshqaruv faoliyatining strukturaviy modelini batafsil bermaydi. Demak, ular umumiy metodologik asos yaratadi, lekin maxsus boshqaruv mexanizmini to‘liq ochib bermaydi.

OECDning 2025-yilgi hisoboti raqamli texnologiyalar, ayniqsa AI vositalari va learning analytics, o‘quvchilar faoliyatini kuzatish, xavf ostidagi guruhlarni aniqlash va maqsadli interventionlarni tashkil etishda foydali ekanini ko‘rsatadi. Mazkur xulosa tyutorlik faoliyati uchun juda muhim, chunki tyutorning asosiy vazifalaridan biri ham aynan talaba holatini erta aniqlash va mos chora ko‘rishdir. Hisobotning kuchli tomoni shundaki, unda raqamli vositalar faqat o‘quv jarayonini bezovchi yangilik emas, balki boshqaruv va monitoringni kuchaytiruvchi vosita sifatida ko‘riladi. Shu bilan birga, OECD hisobotida tyutorlik alohida institut sifatida emas, kengroq ta’lim boshqaruvi kontekstida tahlil qilinadi. Bu esa bizning mavzu uchun uni bevosita emas, qiyosiy va konseptual manba sifatida ishlatishni talab qiladi.

Student engagement va AI vositalari o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rgangan zamonaviy tadqiqotlar ham raqamli boshqaruv imkoniyatlarini ko‘rsatadi. 2025-yildagi Frontiers maqolasida AI vositalari ta’lim va tadqiqot amaliyotiga faol kirib kelayotgani, talabalar ishtirokini kuchaytirishda ularning muhim roli borligi qayd etiladi. Bunday xulosalar tyutorlik faoliyatiga tatbiq etilganda, AI va raqamli vositalar tyutorning ishini yengillashtiruvchi, ma’lumotlarni tez tahlil qiluvchi va individual tavsiyalar ishlab chiqishga ko‘maklashuvchi mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Biroq bunday tadqiqotlarning zaif tomoni shundaki, ular ko‘proq texnologiyaning ta’limga ta’sirini o‘rganadi, tyutorning tashkiliy vakolatlari va menejmentdagi rolini chuqur tahlil qilmaydi.

Ta’lim texnologiyalarining student engagementga ta’siri bo‘yicha boshqa zamonaviy tadqiqotlarda ham muhim xulosalar mavjud. 2026-yilda chop etilgan thematic review raqamli o‘quv muhiti va texnologiyalar talabalar jalb etilishi hamda o‘quv faoliyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi. Bu tyutorlik faoliyatida ham aloqa, feedback, eslatma, vizual materiallar va interaktiv vositalardan foydalanish boshqaruv samaradorligini oshirishi mumkinligini anglatadi. Ammo bu turdagi tadqiqotlar ham odatda o‘qituvchi yoki umumiy o‘quv jarayoni markazida yoziladi; tyutorlik faoliyatining tashkiliy modeli va boshqaruv algoritmi alohida ishlab chiqilmaydi. Demak, ilmiy adabiyotlar raqamli texnologiyalar salohiyatini tasdiqlaydi, biroq tyutorlik faoliyatining maxsus boshqaruv konstruksiyasi hali ham to‘liq ishlab chiqilmagan.

Milliy normativ asoslar mavzuga oid adabiyotlar tarkibida alohida ahamiyatga ega. PF-5847-son Farmon oliy ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, sifatni oshirish va boshqaruv samaradorligini kuchaytirishni strategik yo‘nalish sifatida belgilaydi. 656-son qaror esa tyutorlik faoliyatini tashkil etish tartibini rasmiylashtirgan. Ushbu hujjatlar tyutorlik faoliyati

endilikda ixtiyoriy tashabbus emas, normativ jihatdan mustahkamlangan institut ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, mazkur hujjatlar tyutorlikning raqamli transformatsiyasini batafsil tartibga solmaydi; ular ko‘proq institutning umumiy maqomi va vazifalarini belgilaydi. Demak, ilmiy tadqiqot oldida aynan raqamli texnologiyalarning tashkiliy-menejment imkoniyatlarini chuqurlashtirish vazifasi turadi.

Umuman, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xalqaro manbalarda raqamli texnologiyalar va ta’lim boshqaruvi o‘rtasidagi bog‘liqlik, student engagement, risk detection va AI vositalari ancha faol o‘rganilmoqda; milliy normativ bazada esa tyutorlik instituti rasmiylashtirilgan. Biroq aynan tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning tashkiliy-menejment imkoniyatlari alohida ilmiy model sifatida yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Aynan shu bo‘shliq mazkur maqolaning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalarning tyutorlar boshqaruv faoliyatidagi tashkiliy-menejment imkoniyatlari bir necha asosiy yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchi yo‘nalish ma’lumotlarni yig‘ish va tizimlashtirish bilan bog‘liq. Tyutor an’anaviy sharoitda har bir talaba bo‘yicha ma’lumotni alohida qayd etishi, uni saqlashi va qayta ishlashi kerak bo‘ladi. Raqamli platformalar esa davomat, o‘zlashtirish, topshiriqlarni bajarish, muloqot chastotasi va boshqa ko‘rsatkichlarni markazlashtirilgan holda saqlash imkonini beradi. Bu tyutorning vaqtini tejaydi, ma’lumotni yo‘qotish xavfini kamaytiradi va talaba haqida yaxlit tasavvur hosil qilishga yordam beradi.

Ikkinchi yo‘nalish individual monitoring imkoniyatidir. Tyutorlik faoliyatining muhim vazifalaridan biri talabaning holatini erta aniqlash va xavf omillarini kuzatishdir. Learning analytics va AI yordamchi vositalari aynan shu jarayonni kuchaytiradi. OECD hisobotida learning analytics xavf ostidagi o‘quvchilarni erta aniqlash uchun foydali ekani ko‘rsatiladi. Tyutorlik kontekstida bu davomat pasayishi, vazifalarni o‘z vaqtida topshirmaslik, platformadagi faollikning kamayishi yoki akademik ko‘rsatkichlarning sustlashuvi kabi signallarni barvaqt ko‘rish imkonini beradi. Natijada tyutor umumiy emas, manzilli interventionni amalga oshira oladi.

Uchinchi yo‘nalish kommunikatsiya va koordinatsiyani optimallashtirishdir. Tyutor faoliyati ko‘p subyektli jarayon bo‘lib, unda talaba, guruh, dekanat, o‘qituvchi va ba’zan ota-ona bilan aloqa zarur bo‘ladi. Raqamli aloqa vositalari, LMS ichidagi xabar tizimlari, eslatmalar, avtomatik bildirishnomalar va chatbotlar ushbu jarayonni tezkor va tizimli qiladi. Bu nafaqat axborotni yetkazish tezligini oshiradi, balki tyutorlik faoliyatini tartibga soladi, aloqa tarixini saqlaydi va boshqaruv shaffofligini kuchaytiradi. Shu jihatdan, raqamli texnologiyalar tyutor uchun oddiy muloqot vositasi emas, balki tashkiliy koordinatsiyaning infratuzilmasi sifatida namoyon bo‘ladi.

To‘rtinchi yo‘nalish tahliliy qaror qabul qilish imkoniyatidir. Raqamli texnologiyalar tyutorga faqat ma’lumot ko‘rsatibgina qolmay, ularni tahlil qilish, taqqoslash va trendlarni ko‘rish imkonini ham beradi. Dashboard, progress chart, engagement indikatorlari va AI tavsiyalari asosida tyutor kim bilan zudlik bilan ishlash kerakligini, qaysi talabalarda xavf yuqori ekanini va qaysi yo‘nalishda yordam zarurligini tezroq aniqlashi mumkin. Bunday data-driven boshqaruv tyutorlik faoliyatini subyektiv kuzatuvlardan chiqarib, aniq indikatorlarga asoslangan tizimga aylantiradi. Bu esa tashkiliy-menejment samaradorligini sezilarli oshiradi.

Beshinchi yo‘nalish natijadorlikni baholashdir. Tyutorlik faoliyati samaradorligini an’anaviy sharoitda asosan umumiy tasavvurlar yoki alohida hisobotlar orqali baholash mumkin bo‘ladi. Raqamli tizim esa aloqa soni, interventionlar vaqti, individual reja bajarilishi, risk signallariga javob berish tezligi, talabalar faolligi va qoniqishi kabi ko‘rsatkichlarni muntazam qayd etishga imkon beradi. Natijada tyutor faoliyatining jarayon va natija indikatorlarini aniqroq o‘lchash mumkin bo‘ladi. Bu holat tyutorlikni baholashni subyektivdan ob’ektivroq mezonlarga olib chiqadi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar tyutorlik faoliyatini shunchaki avtomatlashtirmaydi, balki uning boshqaruv tabiatini o‘zgartiradi. Tyutor an’anaviy modelda ko‘proq reaktiv pozitsiyada bo‘lsa, raqamli modelda u proaktiv boshqaruv subyektiga aylanadi. Ya’ni muammo yuzaga kelgandan keyin emas, balki muammo shakllanayotgan bosqichdayoq uni ko‘ra oladi. Bu esa tyutorning rolini ma’muriy ijrochidan analitik koordinator darajasiga ko‘taradi. UNESCO va OECD materiallari aynan shu o‘zgarishning umumiy ta’lim transformatsiyasidagi o‘rnini tasdiqlaydi.

Biroq tahlil yana bir muhim xulosani ham ko‘rsatdi: raqamli texnologiyalar o‘zi mustaqil yechim emas. Agar ularning joriy etilishi aniq tashkiliy reglament, tyutor vakolatlari, ma’lumotlar bilan ishlash madaniyati va etik tamoyillar bilan qo‘llab-quvvatlanmasa, ular kutilgan samara bermaydi. Shu sababli tyutorlik faoliyatini raqamlashtirish texnologik yangilik sifatida emas, balki boshqaruv modeli bilan uyg‘unlashgan institutsional o‘zgarish sifatida ko‘rilishi kerak. Aynan ana shu integratsion yondashuv mazkur maqolaning asosiy natijasi hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar muhim tashkiliy-menejment resursi sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, raqamli vositalar ma’lumotlarni yig‘ish va tizimlashtirish, individual monitoringni yo‘lga qo‘yish, tezkor kommunikatsiyani ta’minlash, tahliliy qaror qabul qilish va natijadorlikni baholash imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. Ayniqsa, learning analytics, AI yordamchi vositalari, LMS va elektron monitoring tizimlari tyutor faoliyatini an’anaviy nazorat shaklidan proaktiv, ma’lumotga tayangan va manzilli boshqaruv modeliga olib chiqadi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni tyutorlik faoliyatiga joriy etish texnik masala sifatida emas, balki institutsional boshqaruv masalasi sifatida ko‘rilishi kerak. Ular tyutor vakolatlari, tashkiliy reglamentlar, ma’lumotlar xavfsizligi, etik tamoyillar va natijadorlik mezonlari bilan uyg‘unlashgandagina real samaradorlik beradi. O‘zbekistonning normativ bazasi tyutorlik institutini rasmiylashtirib berganligi sababli, keyingi muhim vazifa ushbu institutni raqamli transformatsiya asosida boyitishdan iborat. Mazkur maqola ana shu yo‘nalishda nazariy-metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. What you need to know about digital learning and transformation of education // UNESCO. – 2024. – 17 September.

2. UNESCO. Digital learning and transformation of education // UNESCO. – 2025. – 9 May.

3. UNESCO. What you need to know about AI and the right to education // UNESCO. – 2025. – 25 September.

4. OECD. The impact of digital technologies on students' learning // OECD. – 2025.

5. Al Mashagbeh, M. Student engagement with artificial intelligence tools in higher education // Frontiers in Education. – 2025.

6. Orpa, S. A., Sohan, A. K. The impact of educational technology on students' engagement and writing skills in higher education: a thematic review // Journal of Research in Instructional. – 2026.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5847-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida // Lex.uz. – 2019. – 8-oktabr.

8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 656-son qarori. Oliy ta'lim tashkilotlarida tyutorlik faoliyatini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida // Lex.uz. – 2025. – 17-oktabr.